

บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนและรัฐเป็นศูนย์กลางการทำความเข้าใจการพัฒนาของโลกในปัจจุบัน การศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดข้อถกเถียงในปัจจุบันที่หลากหลายในประเด็นที่เกี่ยวกับอนาคตของประเทศในโลกที่ 3 หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจต่างๆ ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น หรือความสำเร็จในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก หรือแม้กระทั่งความสำคัญของการทำสงครามระหว่างสหรัฐกับอิรัก ประเด็นต่างๆเหล่านี้เป็นที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในหมู่ฝ่ายซ้ายในทศวรรษที่ผ่านมา(Harman, 2004:1)

มุมมองของข้อถกเถียงความสัมพันธ์ระหว่างทุนและรัฐในหมู่ฝ่ายซ้ายที่ผ่านมาอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม(Harman, 2004:2-3) คือ

1.การเน้นพิจารณารัฐเป็นเพียงโครงสร้างส่วนบน(The state as simply a superstructure)

มุมมองทั่วไปของรัฐทุนนิยมในหมู่นักมาร์กซิสต์ส่วนใหญ่จะมองรัฐเป็นเพียง โครงสร้างส่วนบนในสังคมของระบบทุนนิยม ระบบทุนนิยมประกอบด้วยแรงจูงใจของบริษัต่างๆในการแสวงหากำไรหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เอื้อต่อการขยายการผลิตในระบบทุนนิยม โดยปราศจากการพิจารณาสภาพภูมิศาสตร์ของรัฐดังกล่าวดำรงอยู่ แต่ความจริงแล้วรัฐมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของลักษณะทางการเมือง ซึ่งมีเขตแดนที่แบ่งแยกการดำเนินงานของนายทุนปัจเจกชนแต่ละคน (Harman, 2004:2)

รัฐอาจเป็น โครงสร้างหนึ่งซึ่งมีการพัฒนาทางประวัติศาสตร์เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการอำนาจทางการเมืองสำหรับนายทุนในการผลิตหรือปกป้องทรัพย์สินของนายทุน เป็นผู้จัดหาบริการที่มีความจำเป็นสำหรับกระบวนการผลิตซ้ำของนายทุนต่อไป มุมมองดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของงานเขียนเรื่อง Communist Manifesto(1964) ของ Marx และ Engels ที่กล่าวว่า ฝ่ายบริหารของรัฐสมัยใหม่เป็นเพียงคณะกรรมการจัดการกิจการธุรกิจทั่วไปของนายทุนทั้งชนชั้น

“ The executive of the modern state is but a committee for managing the common affair of the whole bourgeoisie.”

Bob Jessop ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับรัฐของนักมาร์กซิสต์คลาสสิกเอาไว้ในงานเขียนชื่อว่า Recent theories of the Capitalist State(1977) โดยได้แยกการวิเคราะห์แบบ Classical Marxist ออกเป็น 6 แนวด้วยกัน(อ้างใน ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2546) คือ

- 1.รัฐเป็นสถาบันที่เหมือนกาฝากไม่มีความหมายแต่อย่างใดต่อการผลิตหรือการสะสมทุน
- 2.รัฐและอำนาจรัฐเป็นเพียงสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบกรรมสิทธิ์เอกชนและการต่อสู้ทางชนชั้น(epiphenomena = simple surface reflections)

3.รัฐเป็นสถาบันที่มีไว้สำหรับควบคุมการต่อสู้ทางชนชั้น ทำให้ความขัดแย้งลดความรุนแรงลงได้

4.รัฐเป็นเครื่องมือของการปกครองทางชนชั้น ทั้งนี้เพราะชนชั้นผู้ครอบงำ (Dominant Class) เข้าไปควบคุมรัฐเอาไว้

5.รัฐเป็นอำนาจทางสังคม ซึ่งถูกผูกขาดโดยเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารและการกดขี่

6.รัฐเป็นระบบการครอบงำทางการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อการต่อสู้ทางชนชั้น ต่อมาความคิดและอิทธิพลของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับทุนของนักมาร์กซิสต์ก็ถูกท้าทายและถูกบังคับในวงการศึกษาไปช่วงหนึ่งโดยนักวิชาการกระแสหลักได้ใช้แนวการวิเคราะห์ในเรื่องทฤษฎีพหุนิยม(pluralism) ภาควิความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม(Corporatism) และแนวทฤษฎีชนชั้นนำ(Elitism)ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองมากขึ้น การฟื้นตัวของทฤษฎีรัฐ (theory of the state)หรือเศรษฐศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับรัฐในวงวิชาการตะวันตกนับแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาหลังจากที่ถูกครอบงำด้วยทฤษฎีระบบการเมืองแนวความคิดแบบพหุนิยมเป็นเวลายาวนาน นับว่าเป็นผลที่เกิดจากแรงผลักดันอย่างแข็งขันของนักมาร์กซิสต์สมัยใหม่หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พวกนีโอมาร์กซิสต์(Neo-Marxists) เป็นส่วนใหญ่ พวกเขาเหล่านี้ได้พยายามพัฒนาทฤษฎีรัฐขึ้นมา โดยอาศัยแนวทางและระเบียบวิธีในการศึกษาแบบมาร์กซิสต์ที่มีอยู่เดิม ร่องรอยความคิดเกี่ยวกับรัฐของมาร์กซิสต์ยุคคลาสสิกและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมเป็นหลักสำคัญ ในช่วงแรกทฤษฎีรัฐแนวนี้เน้นหลักการวิเคราะห์ปัญหาของประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้วอย่างไรก็ดี ในระยะต่อมากรณีของรัฐในสังคมทุนนิยมกำลังพัฒนาก็ได้รับการสนใจและมีผู้ศึกษามากขึ้นเป็นลำดับ(อนุสรณ์ ลิมมณี, 2531)

มุมมองดังกล่าวซึ่งพบในสถานศึกษามาร์กซิสต์สมัยใหม่(Neomarxist) ตัวอย่างเช่น ในการโต้แย้งที่เกิดขึ้นในวารสาร New Left Review ระหว่าง Ralph Miliband กับ Nicos Poulantzas Miliband ได้เสนอสิ่งที่เราเรียกว่า มุมมองด้านเครื่องมือของรัฐ(Instrumental)ซึ่งถูกผูกติดอยู่กับชนนายทุนเพราะคนที่เป็นผู้บริหารรัฐส่วนใหญ่มาจากชนชั้นที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือชนชั้นนายทุน แต่ Poulantzas ได้โต้แย้งว่ามุมมองดังกล่าวเป็นเพียงการมองเงื่อนไขเฉพาะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับระบบทุนนิยม เป็นการมองลักษณะของรัฐซึ่งขึ้นอยู่กับคนที่อยู่บนโครงสร้างส่วนบนของรัฐอย่างง่าย ๆ เขาได้เสนอสิ่งที่เรียกกันว่า เป็นมุมมองเชิงหน้าที่(Functional) ซึ่งรัฐได้เติมเต็มความต้องการของสังคมในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อมีสังคมของนายทุน มันก็มีความจำเป็นต้องมีรัฐของนายทุนอยู่ด้วย Poulantzas มองรัฐว่าเป็นเป็นความสลบซับซ้อนของพลังต่างๆของชนชั้น และพลังของชนชั้นที่มีอำนาจนั้นก็คือพลังของชนชั้นนายทุน

การโต้เถียงสำคัญเกิดขึ้นในหน้าหนังสือ the New Left Review ในปี 1969-1970 นั้นเป็นการถกเถียง การอภิปรายอยู่บนฐานของงานเขียนของ Miliband ในหนังสือชื่อ The State in

capitalist society (1969) ในงานดังกล่าว Miliband ได้โจมตีพวกแนวคิดพหุนิยม(pluralism) และ ได้เสนอแนวการตีความของทฤษฎีมาร์กซิสต์ในประเด็นบทบาทของรัฐในการผลิตซ้ำในสังคมชนชั้นนายทุน การโต้เถียงกันระหว่าง Miliband - Poulantzas ได้ถูกมองว่าเป็นการโต้แย้งกันระหว่างนักทฤษฎี Instrumentalist กับ นักทฤษฎี Structuralist ((Gold,Lo and Wright,1975) ดูเพิ่มเติม (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2546 :25-29))

ในประเด็นแรกนั้น Poulantzas วิเคราะห์งานของ Miliband โดยโต้แย้งว่า Miliband เลือกที่จะตอบปัญหาโดยตรงต่อรัฐของนายทุน โดยผ่านการศึกษาคู่ข้อมูลเชิงประจักษ์(concrete) ซึ่ง Poulantzas กล่าวว่าเขาไม่ได้ต่อต้านการศึกษาที่เน้นใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เหล่านั้น ตรงกันข้าม เขาเพียงกังวลต่อความจำเป็นในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นมากกว่า Poulantzas หมายถึง สภาพเงื่อนไขก่อนการใช้แนวการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ต่อข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นการทำให้หลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์ชัดเจนในตัวเอง (Camoy, 1984:105)

Poulantzas ได้กล่าวต่อไปอีกว่า การโต้แย้งกับแนวคิดที่มีพื้นฐานจากพหุนิยมชนชั้นนำ และทฤษฎีของนายทุน Miliband ควรปฏิเสธทุกๆแนวคิดที่เกี่ยวกับชนชั้นนำ เขาควรเคลื่อนการพิจารณาที่เน้นในเชิงปัจเจกไปสู่ด้านนอก(โครงสร้าง) อีกทั้ง Poulantzas ได้กล่าวโจมตีวิธีการศึกษาของ Miliband มีความผิดพลาดในการศึกษาในการทำความเข้าใจชนชั้นต่างๆทางสังคมและรัฐในฐานะเป็น โครงสร้างเชิงวัตถุวิสัยและความสัมพันธ์เหล่านั้น ในฐานะเป็นระบบเชิงวัตถุวิสัยของความสัมพันธ์เชื่อมโยงปกติของ โครงสร้างหรือระบบหนึ่งซึ่งตัวแทน(agent) หรือมนุษย์ต้องแบกรับภาระมันเอาไว้(Camoy, 1984:105)

ส่วนในประเด็นที่สองนั้น Poulantzas มองแนวคิดของ Miliband ว่าเน้นศึกษาการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงของสมาชิกของชนชั้นนายทุนในกลไกของรัฐและรัฐบาลในการแสดงให้เห็นว่ารัฐถูกผูกไว้เข้ากับผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุน Poulantzas เสนอโต้แย้งว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชนชั้นนายทุนเป็นความสัมพันธ์เชิงวัตถุวิสัย ซึ่งหมายความว่าถ้าหน้าที่ของรัฐในการกำหนดรูปแบบของสังคมและผลประโยชน์ของชนชั้นครอบงำสอดคล้องกับรูปแบบดังกล่าวมันก็เกิดจากเหตุผลของตัวระบบเอง การเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกของชนชั้นนายทุนในกลไกของรัฐมันไม่ใช่สาเหตุแต่เป็นผลลัพธ์ และเป็นผลจากโอกาสและเงื่อนไขของเหตุการณ์ที่สอดคล้องกันทางวัตถุวิสัยดังกล่าว (Poulantzas, 1969:73)

ถึงแม้ความคิดของทั้งสองคนจะอยู่ตรงกันข้ามกัน แต่แนวคิดของทั้ง Miliband และ Poulantzas ก็สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่ารัฐทุนนิยมสามารถถูกใช้ไปปฏิรูปสังคมทุนนิยมได้ ถ้าบุคคลลักษณะของผู้บริหารรัฐกำหนดลักษณะธรรมชาติของรัฐทุนนิยมแล้ว ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนตัวบุคคลก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของรัฐด้วย ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่แนวทางสังคมนิยมได้ (โดยไม่จำเป็นต้องทำลายล้างรัฐ) ถ้ารัฐเป็นการทำหน้าที่หนึ่งของสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมัน ดังนั้นถ้าสังคมถูกร่วมงานจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นอย่างรุนแรง สิ่งเหล่านี้ก็สามารถแสดงออกได้

ผ่านรัฐ การรวมตัวกันของพลังต่างๆของชนชั้น สามารถแสดงออกได้จากการแรงกดดัน ทั้งชนชั้นปกครองและชนชั้นคนงาน ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่าทำไม Poulantzas จึงสามารถเคลื่อนที่การอธิบายของเขาจากลัทธิเหมาไปสู่คอมมิวนิสต์ยุโรปโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของกรอบทฤษฎีของเขา(Harman, 2004:2)

2.การพิจารณารัฐในแง่ของทุน(The state as capital)

ในขณะที่ฝ่ายซ้ายส่วนใหญ่จะมองว่ารัฐกับทุนเป็นสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกัน แต่ก็มีนักมาร์กซิสต์กลุ่มหนึ่งเล็กๆกลุ่มหนึ่งมองรัฐกับทุนเป็นสิ่งที่คล้ายกัน โดยมีการย้อนกลับไปศึกษางานของ Lenin และ Bukharin ในประเด็นเกี่ยวกับจักรวรรดินิยม(Imperialism) ซึ่งเขียนขึ้นในยุคที่การเติบโตสูงสุดของสงครามโลกครั้งที่ 1 พวกเขากล่าวถึง รัฐซึ่งหลอมรวม(merging)กับทุนซึ่งเป็นรัฐทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) หรือกล่าวง่าย ๆว่าเป็น ระบบทุนนิยมโดยรัฐ(State Capitalism) ซึ่งเป็นคำที่ Tony Cliff ใช้เมื่อพิจารณาทฤษฎี Marxist ในการวิเคราะห์รัฐในแบบรัสเซียในสมัยสตาลิน และประเทศในอดีตอาณานิคมต่างๆ(Harman ,2004:2)

Mike Kidron ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้พัฒนามุมมองดังกล่าวไปไกลกว่า โดยพัฒนาเป็นทฤษฎีระบบทุนนิยมปัจจุบัน(Ageing Capitalism) ในความคิดของเขา รัฐและนายทุนเอกชนได้กลายมาเป็นสิ่งที่สอดคล้องกันมากที่สุด เช่นเมื่อกกล่าวถึงผลประโยชน์ของทุนนิยมอังกฤษก็หมายถึงผลประโยชน์ของรัฐอังกฤษด้วย แต่การกล่าวดังกล่าวก็ไม่หมายความว่า จะไม่มีการยกเว้นของกฎดังกล่าว บางช่วงขณะนายทุนคนหนึ่งอาจรอดพ้นชั่วคราวจากการควบคุมของรัฐชาติหรือบางช่วงขณะรัฐชาติอาจมีการกระทำต่อต้านผลประโยชน์แห่งชาติซึ่งเป็นพื้นฐานของผลประโยชน์นายทุนบ้าง ความจริงแล้วตรรกะของทุกอย่างองค์ประกอบของโครงสร้างส่วนบน แม้แต่สหภาพแรงงาน(trade union) จะกลายมาเป็นการแสดงออกถึงแรงผลักดันของทุนนิยมชาติ(National capital) เพื่อจะต่อสู้แข่งขันกับนายทุนต่างชาติ สำนักคิดมาร์กซิสต์ที่เน้นการวิเคราะห์ในแนวทางเดียวกับ Kidron ก็คือ การวิเคราะห์แนว ตรรกะของทุน(Logic of Capital) และ แนววิเคราะห์รัฐในแง่ของทุน(state as capital) ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าว จะเน้นว่าพฤติกรรมต่างๆของรัฐถูกกำหนดตรรกะของกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยม พวกเขาจะเน้นพิจารณาตรรกะของทุนเอกชนภายใต้รัฐหนึ่งๆมากกว่าจะพิจารณารัฐทุนนิยม ในการแข่งขันกับรัฐทุนนิยมอื่นๆ(Harman, 2004:2)

บทวิจารณ์แนวคิดทั้งสอง

Chris Harman(2004:3) ได้วิจารณ์แนวคิดทั้งสองว่า สำหรับแนวคิดแรกมองรัฐเป็นเพียงโครงสร้างส่วนบน เมื่อมองรัฐในลักษณะดังกล่าวก็เป็นไปได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณทางการเมืองและนำไปสู่การพัฒนาขึ้นทางเศรษฐกิจต่างก็เป็นเรื่องที่แยกขาดออกจากกัน การต่อสู้กับตำรวจหรือการต่อต้านพวกเหยียดสีผิวก็ไม่มียะไรต้องพิจารณาถึงการต่อสู้ทางชนชั้นด้วย ตาม

ตรรกะความคิดดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ Bernstein และ Kautsky ได้ละทิ้งความแตกต่างดังกล่าวและกล่าวว่า เป็นไปได้ที่จะต่อสู้กับลัทธิทหารนิยม(Militarism) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนสงครามจักรวรรดินิยมไปเป็นสงครามกลางเมือง ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกันกับความคิดของ Edward Thompson ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ซึ่งกล่าวถึงการต่อสู้ทางทหารระหว่างรัฐ ซึ่งไม่จำเป็นต้องกระทำตามแบบทุนนิยมยุคเก่าและสามารถต่อสู้โดยผู้ขายและผู้หญิงจากเจดอานงที่ดีในทุกๆชนชั้น

แนวคิดที่สองมองรัฐและทุนเป็นการหลอมรวมกันอย่างสมบูรณ์นั้น รูปแบบของการกดขี่ซึ่งคงรักษาไว้โดยรัฐเป็นสิ่งที่พบเห็นได้โดยตรงจากความต้องการสะสมทุนของนายทุน มันไม่มีทางที่จะเกิดความแตกแยกระหว่างทั้งสอง การกดขี่ทางเพศ การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ โครงสร้างของครอบครัว ลำดับชั้นของระบบราชการ การตั้งตระหนกทางการเมือง หรือแม้แต่องค์กรสหภาพแรงงานแห่งชาติ ต่างก็เป็นผลผลิตของตรรกะของรัฐในฐานะของทุน ผลของแนวคิดดังกล่าวได้ละทิ้งการพิจารณาความขัดแย้งพื้นฐานทางสังคมกับการปกครองของชนชั้นนายทุนซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโดยการปรับปรุงโครงสร้างสถาบันที่มีอยู่ให้ดีขึ้น และการมองการปฏิวัติสามารถเกิดขึ้นได้ทุกๆการต่อสู้และการแข่งขันหรือมุมมองในการนำเสนอการปฏิรูปในแง่มุมมองต่างๆซึ่งเป็นการเห็นความจำเป็นเชิงโครงสร้างของระบบทุนนิยมในการทำลายทีละน้อยๆของรูปแบบการกดขี่ต่างๆ เป้าหมายทางยุทธศาสตร์จึงกลายเป็นว่า เป็นการร่วมมือเป็นพันธมิตรของกลุ่มต่างๆที่หลากหลายระหว่างขบวนการที่เป็นอิสระต่างๆ ซึ่งเป็นความสำคัญเท่าๆกัน

เป็นระยะเวลาที่ยาวนานที่ทฤษฎีรัฐของนักมาร์กซิสต์ได้เกิด 2 ขั้วที่ขัดแย้งกัน คือการเน้นการพิจารณาทางด้านชนชั้น(Class-theoretical)กับการเน้นมุมมองที่พิจารณาด้านทุน(Capital-theoretical) (Jessop, 1985:343)

แนวมุมมองการพิจารณาทางด้านชนชั้น(Class-theoretical) นั้น มองว่ารูปแบบและหน้าที่ของรัฐจะสะท้อนการเปลี่ยนแปลงสมดุลของพลังชนชั้นต่างๆในการต่อสู้แข่งขันกัน แต่การแข่งขันในตัวมันเองก็ขาดความสนใจความแตกต่างระหว่างความร่วมมือทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มและผลประโยชน์ทั่วไปของนายทุนและชนชั้นกรรมมาชีพในขณะเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมุมมองการพิจารณาทางด้านชนชั้นก็ขาดการพิจารณาความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธี(dialectical relation) ท่ามกลางผลประโยชน์เหล่านี้

ส่วนมุมมองที่เน้นการพิจารณาด้านทุน(Capital-theoretical) หรือนักทฤษฎีตรรกะของทุน(Capital Logic)นั้น รัฐทุนนิยมเป็นการสนับสนุนทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการสะสมทุน รูปแบบของรัฐจะตอบสนองขั้นตอนปัจจุบันในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและหน้าที่ของรัฐที่จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชนชั้นนายทุน นอกจากนี้มุมมองดังกล่าวยังมองว่ามีเพียงตรรกะของทุนเพียงประการเดียวเท่านั้นซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดขั้นตอนการพัฒนาของนายทุน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้แนววิเคราะห์ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (State Monopoly Capitalism) มาเป็นกรอบในการศึกษา แนวทฤษฎีดังกล่าวด้านหนึ่งนั้นมีพื้นฐานมาจากการเน้นการพิจารณาด้านทุน(Capital-Theoretical) เพื่อที่จะเข้าใจกระบวนการและวิถีของระบบทุนนิยม แต่อีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นการพิจารณาในส่วนของรัฐหรือในด้านชนชั้นด้วย(Class-Theoretical) เพียงแต่ว่าด้านของทุนจะเป็นด้านหลัก ด้านชนชั้นจะเป็นด้านรอง แกนหลักในการพิจารณาก็คือ การเน้นความจำเป็นของนายทุนที่ต้องขยายกระบวนการผลิตในระบบทุนนิยมซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การกระจุกตัวและการรวมศูนย์ซึ่งนำไปสู่วิกฤตของกระบวนการผลิต วิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือ การต่อสู้และแข่งขันกับชนชั้นอื่นเพื่อเข้าไปยึดอำนาจรัฐในการใช้เครื่องมือและกลไกของรัฐในการตอบสนองกระบวนการผลิตของทุนมิให้หยุดชะงักต่อไป ดังนั้นกรอบทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) จึงเป็นเสมือนการสังเคราะห์แนวการศึกษา 2 แนว คือการศึกษาที่เน้นทุนกับการศึกษาที่เน้นชนชั้นเข้าด้วยกันเพื่อที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ของรัฐทุนนิยมในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

เพื่อให้เข้าใจกรอบทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) ต้องเริ่มศึกษาแนวทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism) เพราะทั้งสองแนวคิดเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมโยงและมีความสอดคล้องกันเพื่อจะได้เข้าใจถึงที่มาที่ไป และเป็นพื้นฐานต่อกรอบการวิเคราะห์ที่ผู้ศึกษาจะใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ ดังนั้นในบทนี้ผู้ศึกษาจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกจะพิจารณาทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism)และลักษณะสำคัญของทฤษฎีดังกล่าว ส่วนที่สอง จะพิจารณาทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) ในเนื้อหา พัฒนาการและการแบ่งประเภทต่างๆ และส่วนสุดท้ายจะใช้กรอบทฤษฎีดังกล่าวมาสร้างกรอบสำหรับการวิเคราะห์ในงานวิจัยต่อไป

ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism)

สำหรับในหมู่นักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์แล้วทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capital) เป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในขั้นตอนของระบบทุนนิยมในช่วงทศวรรษที่ 1870 จนเติบโตเต็มที่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Sweezy, 2005:2)

หนังสือ Capital ของ Marx ก็เป็นเช่นเดียวกับหนังสือเศรษฐกิจการเมืองคลาสสิกของนักคิดอย่าง Adam Smith ไปจนถึง John Stuart Mill ต่างก็ตั้งสมมติฐานที่อยู่บนฐานที่ว่า

“สินค้าทุกอย่างถูกผลิตโดยอุตสาหกรรมซึ่งสังกัดอยู่กับหลายหน่วยการผลิตหรือที่ Marx เรียกว่า ทุน(Capital) ต่างมีองค์ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตทั้งหมดและต่างตอบสนองต่อสัญญาณของราคาและกำไรที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยพลังของตลาด แต่ Marx มองต่างจากนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกอื่นทั่วไปตรงที่มองว่าระบบเศรษฐกิจดังกล่าวมีความไม่มั่นคงและไม่ถาวรหนทางในการประสบความสำเร็จในการแข่งขันในตลาดก็คือ การลดต้นทุนและขยายการผลิต ซึ่ง

เป็นกระบวนการที่ต้องการการสะสมทุนอย่างต่อเนื่องในทุกๆเทคโนโลยีและรูปแบบขององค์กรในการผลิต” (Sweezy, 1990:297)

ในหนังสือ Capital vol.1 Marx ได้เขียนไว้ว่า สนามรบของการแข่งขัน คือ การต่อสู้ด้วยสินค้าที่ราคาถูกลงที่สุด โดยสินค้าที่ราคาถูกลงจะขึ้นอยู่กับผลิตภาพการผลิต (Productiveness) ของแรงงานและขนาดของการผลิต(Scale of Production)ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นนายทุนขนาดใหญ่จึงชนะนายทุนขนาดเล็ก นอกจากนี้ระบบการให้เครดิต (credit) ซึ่งเริ่มต้นจากการให้ความช่วยเหลือต่อการสะสมทุนเล็กน้อย จนท้ายที่สุดกลายเป็นอาวุธใหม่ในการ ต่อสู้แข่งขันกันของทุนและสุดท้ายก็เปลี่ยนผ่านตัวมันเองไปสู่กลไกขนาดใหญ่ของสังคมซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการรวมศูนย์ของทุน (Marx, 1867:chapter 25)

ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า Marx เองก็เชื่อว่าระบบทุนนิยมจะต้องไปถึงจุดเปลี่ยน ในมุมมองนี้การสิ้นสุดของยุคการแข่งขันเสรี ไม่ได้แสดงว่าเป็นการเริ่มต้นใหม่ของระบบทุนนิยม แต่เป็นการเริ่มต้นที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่วิถีการผลิตใหม่(New Mode of Production) ซึ่งจะมาแทนที่ระบบทุนนิยม มันเป็นเพียงอะไรบางอย่างหลังจากนั้น เมื่อมันมาถึงเกินกว่าวิสัยที่ผู้สืบทอดความคิดของมาร์คจะคาดเดา เมื่อมันไปถึงขั้นตอนใหม่ตอนนั้นการวิเคราะห์หลักที่ควรจะเป็นคือ “กฎการเคลื่อนไหว” (Law of Motion) ของทุนนิยม(Sweezy, 1990:298)

นักบุกเบิกรุ่นแรกที่ศึกษาในประเด็นนี้ คือ นักมาร์คซิสต์ชาวฮังการีชื่อ Rudolf Hilferding ผู้ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ Das Finanzcapital(1910) และผู้สืบทอดแนวคิดนี้ต่อมาคือ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ชื่อ Thorstein Veblen ซึ่งเขียนหนังสือชื่อ The Theory of Business Enterprise(1910) ซึ่งได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกับ Hilferding ในเรื่องทุนการเงิน(Corporation Finance) บทบาทของธนาคารในการรวมศูนย์ของทุน ในช่วงยุคที่มีการเกิดขึ้นของบรรษัทขนาดใหญ่และเกี่ยวข้องกับรูปแบบใหม่ขององค์กรและกิจกรรมของธุรกิจต่างๆ เหล่านี้ (Sweezy , 2005:298) แต่งานเขียนของ Veblen ก็ไม่ค่อยจะมีอิทธิพลมากนักต่อนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Economics)กระแสหลักในโลกของคนที่พูดภาษาอังกฤษ

ในวงการนักทฤษฎีมาร์คซิสต์ งานของ Hilferding ก่อนข้างจะมีชื่อเสียงและอาจเป็นคนแรกๆที่นักทฤษฎีมาร์คซิสต์ทั่วไปยืนยันและยอมรับในการเป็นคนเริ่มต้นแนวคิดเรื่องทุนผูกขาด นับตั้งแต่ Lenin ได้อ้างงานของ Hilferding เอาไว้ในงานเขียนของเขาที่ชื่อว่า Imperialism, The Highest Stage of Capitalism(1917) Lenin มองแนวคิดเรื่อง ทุนการเงิน(Finance Capital) ของ Hilferding ว่าไม่ประสบความสำเร็จในการอธิบายปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมขณะนั้นในแง่ของการขาดการบูรณาการทางความคิดให้เข้ากับปรากฏการณ์ใหม่ของพัฒนาการของทุนไปสู่ใจกลางของโครงสร้างหลักของทฤษฎีมาร์คซิสต์ได้ นั่นก็คือ ทฤษฎีมูลค่า,มูลค่าส่วนเกิน, กระบวนการสะสมทุน (Sweezy , 1990:298) เป็นต้น

ในหนังสือ Das Finanzcapital(1910) ของ Hilferding บทที่ 15 เรื่องการกำหนดราคาของนายทุนผูกขาด, แนวโน้มทางประวัติศาสตร์ของทุนการเงิน(Pricing Determination in the Capitalist Monopoly, Historical Tendency of Financial Capital) Hilferding พยายามที่จะหาหนทางที่จะเผชิญกับบทสรุปที่สอดคล้องกับประเด็นที่เขาสนใจที่ว่า ราคาภายใต้สภาพของการผูกขาดมีลักษณะที่ไม่สามารถกำหนดได้และไม่คงที่ สถานที่ใดก็ตามที่การรวมศูนย์ทำให้นายทุนสามารถบรรลุผลกำไรสูงกว่าเหนือกำไรเฉลี่ย ผู้ผลิตและผู้บริโภคจะตกอยู่ภายใต้แรงกดดันในการสร้างความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถได้รับส่วนหนึ่งของกำไรเกินปกติที่เหมาะสมสำหรับเป็นของพวกเขาเอง ดังนั้นการผูกขาดจึงขยายตัวออกไปทุกทิศทุกทางจากจุดกำเนิดของมัน เป็นคำถามที่เกิดขึ้นในฐานะที่จะจำกัดกระบวนการเกิดคาร์เทล(Cartellization) (เป็นคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่า การทำให้เกิดการผูกขาด(monopolization))

Hilferding ได้ตอบคำถามว่าไม่มีทางที่จะจำกัดกระบวนการเกิดคาร์เทล (Cartellization) ได้อย่างสมบูรณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือสังคมอุตสาหกรรมทั้งหลายต่างก็มีแนวโน้มที่จะเกิด Cartels ได้ทุกที่ อุตสาหกรรมที่เป็นอิสระถ้าไม่ดำเนินงานจนต้องล้มเหลวก็ต้องมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การเกิดคาร์เทลขึ้นหรือไม่ก็อาจถูกผนวกรวมไปกับคาร์เทลใดอันหนึ่งเพียงคาร์เทลเดียว ผลจากกระบวนการนี้ การผลิตของทุนทั้งหมดจะถูกควบคุมจากศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดจำนวนผลผลิตในทุกสาขา มันเป็นการควบคุมสังคมในรูปแบบที่เป็นปฏิปักษ์แก่สังคมในตัวมันเอง (Sweezy, 1990:298)

สัญญาณแรกของการจากไปในวงวิชาการของนักทฤษฎีมาร์กซิสต์แนวทุนนิยมผูกขาดเริ่มเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1920 และ 1930 แต่ทั้งหมดก็เป็นสิ่งที่ยอมรับกันในความคิดของ Lenin ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ Imperialism และพวกเคร่งครัดก็ถือว่าพวกสตาลินไม่กล้าที่จะสำรวจพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในปัจจุบัน ในขณะเดียวกัน นักเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยตะวันตก ได้วิเคราะห์ถึงตลาดแข่งขันผูกขาดและตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของ Edward Chamberlin และ Joan Robinson แต่ความพยายามดังกล่าวก็จำกัดอยู่ในระดับบริษัทปัจเจกชนหรือระดับ microeconomy อีกทั้งอิทธิพลของทฤษฎีของพวก Keynesian เริ่มมีมากขึ้น ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค ในทศวรรษที่ 1930 ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทั่วโลก จึงทำให้แนวความคิดเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ถูกละเลยและขาดช่วงไป(Sweezy , 1990:229)

ในทศวรรษที่ 1940 และ 1950 การเกิดขึ้นมาอีกครั้งของนักเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ซึ่งมีต้นแบบความคิดในทฤษฎีของ Marx ในเรื่องการกระจุกตัวและการรวมศูนย์(Concentration and Centralization) ซึ่งเป็นความคิดที่ไปไกลกว่าความคิดของ Hilferding กับ Lenin หรืออีกนัยหนึ่งนั้น ก็คือ การหันกลับไปอ่านงานของ Marx และ Engels ในหนังสือ Capital volume 2 ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของการถกเถียงอันยาวนาน ในเรื่องธรรมชาติของวิกฤตของนายทุนซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ทำ

ทฤษฎีของมาร์คซิสต์ ในช่วงระยะเวลาการมรณกรรมของ Engels ในปี 1895 และการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (Sweezy, 1990:229)

บุคคลที่พยายามจะผนวกรวมการวิเคราะห์จากทั้งสองสายเข้าด้วยกัน คือแนวคิดที่เน้นการกระจุกตัวและรวมศูนย์ (Concentration and Centralization) และแนวคิดที่เน้นการเกิดวิกฤติ (crisis theory) ในการวิเคราะห์ทฤษฎีการสะสมทุนของนักมาร์คซิสต์ ก็คือ Michael Kalecki ซึ่งพิมพ์ผลงานของเขาในประเทศโปแลนด์ ในต้นทศวรรษที่ 1930 ขณะที่มีการแสวงหานิยมแนวคิดเศรษฐกิจ Keynesians ในตะวันตกเป็นอย่างมาก Kalecki ได้นำเสนอผลงานทางด้านเศรษฐศาสตร์ผ่านการอ่านงานของ Marx และ Engels และนักมาร์คซิสต์ผู้ยิ่งใหญ่ชาวโปลิช (Polish) ที่ชื่อ Rosa Luxemburg เขาได้เดินทางไปประเทศอังกฤษในต้นทศวรรษที่ 1930 เขาเข้าร่วมการประชุมและอภิปรายโต้ตอบกับนักวิชาการแนวคิด Keynesian ซึ่งมีอิทธิพลในขณะนั้นในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอังกฤษ เช่น มหาวิทยาลัย Cambridge, Oxford และ London School of Economics ในเดือนเมษายนปี 1938 Kalecki ได้พิมพ์บทความในวารสาร *Econometrica* ชื่อเรื่องว่า *The Distribution of the National Income* ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างแนวความคิดของเขากับแนวความคิดของพวก Keynesians โดยเฉพาะในสองแง่มุมที่สำคัญคือ การจัดสรรรายได้ของชนชั้นและบทบาทของการผูกขาด ในประเด็นการผูกขาดนั้น Kalecki เสนอว่า โลกซึ่งมีการผูกขาดเป็นผู้กำหนดการกระจายรายได้ประชาชาติเป็นโลกที่ถูกกำจัดออกไปไกลจากรูปแบบของการแข่งขันเสรี การผูกขาดปรากฏอยู่ในรากในสุดของธรรมชาติของระบบนายทุน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแข่งขันเสรีในฐานะเป็นเพียงสมมติฐานอาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ในขั้นตอนแรกของการพิจารณาแบบดังกล่าว แต่สภาพทั่วไปของขั้นตอนปกติในระบบเศรษฐกิจของนายทุน การแข่งขันเสรีเป็นเพียงแค่มายาคติ (Myth) หนึ่งเท่านั้น (Sweezy, 1990:299)

ก้าวต่อไปของความพยายามรวมแนวความคิด 2 สาย ของนักมาร์คซิสต์แนวคิดที่เน้นการกระจุกตัวและรวมศูนย์ (Concentration and centralization) และแนวคิดที่เน้นการเกิดวิกฤติ (crisis theory) ก็คือ งานเขียนของ Paul M. Sweezy ในหนังสือชื่อ *The Theory of Capitalist Development* (1942) ซึ่งได้ศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์มาร์คซิสต์อย่างทั่วไปกว้างขวางและขณะเดียวกันก็ได้อธิบายแนวคิดการผูกขาดกระแสหลักและทฤษฎี Oligopoly ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หนังสือนี้ได้ถูกตีพิมพ์ขึ้นในหลายภาษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาและตีความอย่างเป็นระบบของนักเศรษฐศาสตร์มาร์คซิสต์มากขึ้น (Sweezy, 1990:300)

งานเขียนของ Steindi ในหนังสือชื่อ *Maturity and Stagnation in American Capitalism* (1952) ก็ได้มีคุณค่าต่อการพัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาร์คซิสต์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นงานที่น่าเสนอที่เชื่อมโยงให้เห็นประสบการณ์ ข้อมูลข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และเชิงทฤษฎี ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับอิทธิพลมาจากการกลับมาของวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐในช่วงทศวรรษ 1970 ถึง 1980 และงานชิ้นสำคัญที่ส่งต่อความคิดมาจาก Kalecki และ Steindi ก็คือ หนังสือของ

Paul A. Baran ที่ชื่อ *The Political Economy of Growth*(1957) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีพลวัตของทุนนิยมผูกขาดและได้เปิดมุมมองใหม่ในเรื่องธรรมชาติ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสังคมทุนนิยมพัฒนาและด้อยพัฒนา และต่อมาก็มีงานที่เขียนร่วมกันระหว่าง Baran and Swezy ในหนังสือชื่อ *Monopoly Capital and Social Order*(1966) ซึ่งมีประเด็นที่เด่นก็คือ การชี้ให้เห็น กลไกซึ่งเชื่อมโยงพื้นฐานทางสังคมในระบบทุนนิยมผูกขาดคือ การเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนบน แต่ความพยายามที่จะเข้าใจงานเขียนดังกล่าวยังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะขาดการวางเป้าหมายของประเด็นให้อยู่บนพื้นฐานตามแนวการศึกษาของ Marx ในเรื่องระบบทุนนิยม นั่นก็คือ ความถูกต้องในผลลัพธ์ซึ่งเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงประเภทเทคโนโลยีเฉพาะของยุคนายทุนผูกขาด ซึ่งปรากฏขึ้นสำหรับธรรมชาติของการทำงาน การผสมผสานความแตกต่างของชนชั้นแรงงาน(Working Class) จิตวิทยาคนงาน รูปแบบองค์กรและการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานเป็นต้น ความพยายามบุกเบิกในการเติมเต็มส่วนของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดเกิดขึ้นโดย Harry Braveman(1974) ไม่กี่ปีต่อมาเขาได้เสนองานวิจัยที่กระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มกระบวนการแรงงานและความสัมพันธ์ของแรงงานในปลายศตวรรษที่ 20

ลักษณะของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism)

Karl Marx ได้เขียนคำนำไว้ในหนังสือ *Capital volume 1* ฉบับพิมพ์ครั้งแรกไว้ว่า เป้าหมายท้ายสุดของงานชิ้นนี้ก็เพื่อเปิดเผยกฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมสมัยใหม่(Marx, 1867:Preface) สิ่งที่ Marx เขียนไว้ น่าจะเรียกได้อีกอย่างว่าทฤษฎีการสะสมทุน ถ้าเป็นเช่นนั้น ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(monopoly capitalism) สามารถปรับหรือผนวกรวมกับการวิเคราะห์ของ Marx ในเรื่องกระบวนการสะสมทุนได้หรือไม่? (Sweezy, 1990:301)

ตราบที่รูปแบบยังมีความสำคัญอยู่ ทฤษฎีพื้นฐานก็ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงในเนื้อหาเป็นทิศทางที่ Marx ได้ริเริ่มไว้ก่อนแล้ว เป็นความจริงสำหรับการกระจุกตัวและการรวมศูนย์ของทุน(Concentration and centralization) และยิ่งมีความสำคัญกับสิ่งที่ Marx เรียกว่า ระบบเครดิต(credit system) ซึ่งปัจจุบันได้ขยายใหญ่ขึ้นมากเมื่อเทียบกับอดีต นอกจากนี้บางทีการแสดงให้เห็นว่าทุนนิยมผูกขาดมีความเหนือกว่าทฤษฎีก่อนหน้านี้ ก็คือ การก่อให้เกิดอัตราที่ไม่คงที่ของการสะสมทุน นำไปสู่วิกฤตความหายนะและภาวะชะงักงันทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาว(Sweezy , 1990:301)

เหตุผลที่สนับสนุนดังกล่าวก็ได้จากการตามอ่านงานของ Marx ในหนังสือ *Capital* รวมไปถึงทฤษฎีมูลค่าส่วนเกิน ที่กล่าวว่า ทุนนิยมปัจเจกจะพยายามเพิ่มการสะสมทุนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่สนใจต่อผลกระทบของความต้องการสินค้าซึ่งไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของผลผลิตของสินค้าออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง Marx สรุปลักษณะดังกล่าวด้วยคำกล่าวที่ว่า สิ่งกีดขวางของการผลิตของนายทุนที่แท้จริง คือระบบทุนนิยมนั่นเอง(Sweezy, 1990:301)

สิ่งที่สนับสนุนทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดนี้ ก็คือการขยายตัวของกาผูกขาดซึ่งได้ก่อให้เกิดอุปสรรคคิดขวางให้สูงยิ่งขึ้นไป ใน 3 ประการด้วยกัน(Sweezy , 1990:302)คือ

ประการแรก องค์การที่ผูกขาด ได้สร้างความได้เปรียบแก่ทุนในการต่อสู้แข่งขันกับแรงงานเมื่อเกิดแนวโน้มการเพิ่มสูงขึ้นของอัตรามูลค่าส่วนเกิน(rate of surplus value)และการทำให้มันมีอัตราการสะสมทุนที่สูงมากขึ้นเรื่อยๆถ้าเป็นไปได้

ประการที่สอง ด้วยกลไกด้านราคาของการผูกขาด(monopoly)ซึ่งมาแทนที่กลไกราคาของการแข่งขัน(competitive) รูปแบบเดียวของอัตรากำไรจะกระจายไปให้เป็นระดับชั้นของอัตรากำไร คือ จะได้กำไรสูงสุดในอุตสาหกรรมที่รวมศูนย์และจะได้กำไรต่ำสุดในอุตสาหกรรมในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ซึ่งหมายความว่า การกระจายกำไรส่วนเกินส่วนใหญ่จะอยู่กับทุนผูกขาดซึ่งทำให้การสะสมทุนของทุนผูกขาดมีเพิ่มสูงขึ้นไปอีก

ประการที่สาม เมื่อพิจารณาในด้านอุปสงค์(Demand side)ของการสะสมทุน อุตสาหกรรมการผูกขาดจะใช้นโยบายค่อลดกำลังการผลิตซ้ำๆและควบคุมอย่างระมัดระวังในการขยายศักยภาพแห่งการผลิต เพื่อที่จะคงรักษำอัตรากำไรสูงๆเอาไว้

ถ้ากล่าวในภาษาของพวก **Keynesians** ก็คือผลของการผูกขาด หมายถึง ศักยภาพในการออมในระบบเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่โอกาสในการสะสมทุนเพื่อให้ได้กำไรกลับลดลง สิ่งอื่นต่างเท่ากัน ดังนั้นระดับของรายได้และการจ้างงานภายใต้ทุนนิยมผูกขาดจะต่ำกว่าที่มันควรจะ เป็นในสภาพการแข่งขันปกติ(Sweezy , 1990:302)

ในทฤษฎีพลวัต(dynamic theory) เป็นความจำเป็นที่การทำให้เกิดการผูกขาด (monopolization) ต้องเกิดขึ้น คือ การกระจุกตัวและการรวมศูนย์(Concentration and Centralization) ซึ่งสอดคล้องไปกับกระบวนการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ในช่วงเริ่มต้นจากการเปลี่ยนผ่านจากการแข่งขันไปสู่ขั้นตอนการผูกขาด กระบวนการสะสมทุนได้รับผลกระทบแค่เพียงเล็กน้อยด้วยผลกระทบของตัวระบบการทำงานของตัวมันเอง(Sweezy , 1990:302)

ภาวการณ์ถดถอยทางเศรษฐกิจในปี 1930 และเกิดอีกครั้งในทศวรรษที่ 1970 และ 1980 ตามด้วยการเกิดสงครามโลกและผลกระทบที่ติดตามมา ไม่มีนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักและนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ประเพณีนิยม(traditional marxian)คนใดสามารถให้คำอธิบายให้เป็นที่น่าพอใจ จึงเป็นการตอกย้ำความสำคัญของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด(Monopoly capitalism) ในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้และเป็นหัวข้อวนในการผสมผสานความคิดจากนักคิดทางเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์รุ่นบุกเบิกซึ่งมีอายุกว่า 150 ปีแล้วก็ตามเป็นตัวแทนในทางวิชาการ เพื่อให้การวิเคราะห์ระบบทุนนิยมในยุคปัจจุบันมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Sweezy , 1990:302)

ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism)

ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) สามารถจัดได้ว่าเป็นสายความคิดของพวกนักวิชาการสายนีโอมาร์กซิสต์(Neomarxist) แขนงหนึ่ง ซึ่งเป็นหันกลับมาให้ความสำคัญต่อการศึกษายาทาบทและความสำคัญของรัฐในระบบทุนนิยม ซึ่งมีนักวิชาการอย่าง Bob Jessop ในหนังสือชื่อ The Capitalist State(1982) ได้แบ่งทฤษฎีรัฐแนวมาร์กซิสต์ยุคปัจจุบันออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทฤษฎีระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) กลุ่มทฤษฎีที่เน้นรูปแบบและหน้าที่ของรัฐ(Form and Function of State) และกลุ่มทฤษฎีที่เน้นศึกษาการครองความเป็นใหญ่ พลังอำนาจและอำนาจของรัฐ(Hegemony, Force, and State Power) ในที่นี้ผู้ศึกษาได้เลือกทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) มาเป็นกรอบในการวิจัยเนื่องจากเห็นว่ามีเหมาะสมที่จะสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยในปัจจุบันมากที่สุด

การพิจารณาทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) ผู้วิจัยจะแบ่งเนื้อหาของงานนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกจะอธิบายลักษณะทั่วไปและเบื้องหลังของทฤษฎีนี้ ส่วนที่สอง จะพิจารณาแนวการศึกษาของทฤษฎีซึ่งจะแบ่งแนวการศึกษาใหญ่ๆออกเป็น 2 แนวคือ การศึกษานั่นการศึกษา(The monopoly-theoretical tradition) และการศึกษาเน้นทุน(The Capital-theoretical tradition) ส่วนที่สาม เป็นการศึกษาลักษณะโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐในระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ ส่วนที่สี่ ผู้เขียนจะนำแนวทฤษฎีดังกล่าวมาสร้างกรอบในการใช้วิเคราะห์สำหรับงานวิจัยต่อไป

1. ลักษณะทั่วไปและเบื้องหลังทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism(STAMOCAP* Theory))

ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ เป็นศูนย์กลางการศึกษาทฤษฎีรัฐในกลุ่มประเทศพันธมิตรโซเวียต(Soviet Bloc)และพรรคคอมมิวนิสต์ยุโรป ทฤษฎีดังกล่าวต้องการอธิบายลักษณะเฉพาะของระบบเศรษฐกิจการเมืองทุนนิยมในแง่ความขัดแย้งพื้นฐานและกฎวิธีการผลิตในระบบทุนนิยมและการชี้นำผ่านการพัฒนาของระบบสังคมนิยมโลก นักวิชาการเหล่านี้ต่างอ้างถึงบทสรุปเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่เหมาะสมในการปฏิวัติสังคมนิยมในภาวะที่ระบบทุนนิยมกำลังก้าวหน้า ถึงแม้ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐจะเป็นที่แพร่หลายในหมู่พรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็มีคนนำไปใช้ที่หลากหลายเช่นกัน(Jessop, 1982:32)

* ต่อไปจะใช้ Stamocap เป็นตัวย่อแทนคำว่า State Monopoly Capitalism(ทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ) ผู้เขียนขอขอบคุณ ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ่มมณี สำหรับการแปล คำดังกล่าวเพื่อใช้ในความหมายของภาษาไทย

ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) ถูกจัดแบ่งโดยการใช้เกณฑ์การรวมตัวกัน(fusion)ของพลังผูกขาด(monopoly forces)กับรัฐ(state)ของชนชั้นนายทุนเพื่อจะสร้างกลไกอันเดียวเพื่อขูดรีดมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมือง ถึงแม้จะไม่ถึงขั้นนั้นแต่ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดที่สุดของทุนผูกขาด(Monopoly Capital)กับรัฐ(State) (Jessop, 1982:32)

มาตรการและแนวโน้มของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ เกิดขึ้นเด่นชัดในช่วงของสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง และการพัฒนาทฤษฎีดังกล่าวอย่างเต็มรูปแบบเกิดขึ้นในราวทศวรรษที่ 1950 ซึ่งตอบสนองต่อวิกฤตทั่วไปของระบบทุนนิยม ในที่นี้เราจะถือว่าการแทรกแซงของรัฐถือเป็นเรื่องปกติและเป็นองค์การนำซึ่งมีบทบาทต่อกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduction) ในระบบทุนนิยม เมื่อเราพิจารณาว่าฝ่ายบริหารของรัฐสมัยใหม่เป็นเพียงคณะกรรมการจัดการกิจการธุรกิจทั่วไปของนายทุนทั้งชนชั้น “The executive of the modern state is but a committee for managing the common affair of the whole bourgeoisie.” จึงอาจกล่าวได้ว่าการแทรกแซงรัฐของทุนผูกขาด(Monopoly Capital) มีผลกับนายทุนที่เหลือเป็นลักษณะเดียวกัน การกล่าวอ้างหน้าที่ของรัฐในการเพิ่มการขูดรีดแรงงานและป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดและไม่ทำอะไรในระบบทุนนิยม รัฐต้องทำหน้าที่ขูดรีดชนชั้นอื่นและกลุ่มทุนอื่นๆในสังคมทั้งหมดเพื่อคงรักษากำไรและอำนาจผูกขาดของทุนผูกขาดเอาไว้ผ่านนโยบายทางการเงินและนโยบายทางการคลัง(Jessop, 1982 :32)

ส่วนใหญ่แล้วนักทฤษฎีนี้จะบอกว่า Lenin เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดดังกล่าวขึ้นมา แต่เมื่อพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงทฤษฎี ข้ออ้างดังกล่าวมีหลักฐานให้น่าเชื่อถือได้น้อยมาก งานเขียนของ Lenin ไม่ได้กล่าวถึงทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism)โดยตรง ระหว่างปีที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 เขาเห็นว่าทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากระบบทุนนิยมทั่วไป (Jessop, 1982 :33)

ในหนังสือ **Imperialism :the highest stage of capitalism (1917)** Lenin ได้เน้นย้ำถึงเรื่องที่ว่าอะไรเป็นนิยามของระบบทุนนิยมผูกขาดโดยธนาคาร(Bank Monopoly Capitalism) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากงานเขียนของ Hilferding ในหนังสือชื่อ **Finance Capital(1909)** มากกว่าการกล่าวถึงระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) สำหรับข้อสรุปในหนังสือ Imperialism ของเลนินนั้น เขาได้สรุปลักษณะของจักรวรรดินิยม 5 ประการของ คือ การเกิดขึ้นของการผูกขาด(Monopoly) เกิดการรวมตัวกันของทุนอุตสาหกรรมและทุนธนาคาร การเกิด Cartels และ Trusts ขึ้นระหว่างประเทศ และการแบ่งงานกันทำในพื้นที่ต่างๆของโลกในช่วงของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม(Jessop, 1982:33)

Lenin ได้อธิบายว่า การที่นายทุนในสาขาต่างๆ สามารถรวมตัวกัน ผ่านธนาคารและ Cartels โดยเป็นกลุ่มทางการเงิน(Finance Capital)กลุ่มใหม่ ทำให้รัฐมีบทบาทมากขึ้นในการ

สนับสนุนความร่วมมือดังกล่าว เขากล่าวว่าชนาการขนาดใหญ่สามารถที่จะเป็นกลไกของรัฐ(state apparatus) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมนิยม โดยทั่วไปเขามองว่ารัฐเป็นกลไกในการบีบบังคับของกลุ่มครอบงำทางการเมือง(political domination) จากประโยชน์ของแรงผลักดันที่ได้รับจากส่วนเกินทางเศรษฐกิจ ในการเป็นส่วนหนึ่งของโลก ผ่านการผนวกรวมของอาณานิคมและสงครามจักรวรรดินิยม นอกจากนี้เมื่อเขาให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองมากกว่าเรื่องเศรษฐกิจของลัทธิจักรวรรดินิยม เขาก็เพียงเน้นย้ำปฏิกิริยาของรัฐในแง่ทุนนิยมผูกขาดที่พยายามจะคงรักษาเสถียรภาพในภาวะเศรษฐกิจที่กำลังถดถอยในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเท่านั้น (Jessop, 1982:33)

การกล่าวอ้างถึงลัทธิจักรวรรดินิยม(Imperialism) Lenin ไม่ได้กล่าวถึงทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) ในรายละเอียด เป็นแต่เพียงกล่าวถึงผลของการแทรกแซงของรัฐในกรณีที่เกิดสงคราม ในการสนับสนุนทางการทหาร,การแบ่งสรรทรัพยากร,การบรรเทาภาวะอดอยาก และถึงแม้เขาจะกล่าวอ้างถึงการรวมตัวกันของทุนและรัฐ เป็นกลไกเดียวขึ้นมาในจักรวรรดินิยมเยอรมันและกล่าวว่าเยอรมันเป็นรัฐที่มีลักษณะเป็นทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐที่ก้าวหน้าที่สุด Lenin ยังคงชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการสร้างระบบสังคมนิยมในการปฏิวัติรัสเซียซึ่งเกิดจากการขยายบทบาทและการควบคุมของรัฐต่อสังคมในช่วงระยะเวลาของการเกิดสงคราม(Jessop, 1982 :34)

ในความเห็นของ Jessop(1982 ;35) เขาเห็นว่ามุมมองในเรื่องทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(Stamocap) ของ Lenin แตกต่างเพียงเล็กน้อยต่อมุมมองเรื่องจักรวรรดินิยม(Imperialism)แทนที่จะนำเสนอขั้นตอนที่แยกจากขั้นตอนของจักรวรรดินิยม เขาพิจารณามันทั้งในช่วงเวลาสงครามและช่วงที่มีการควบคุม(ทางเศรษฐกิจ)จากรัฐสูง กล่าวโดยสรุปแล้ว เลนินไม่ได้สร้างทฤษฎีใดๆขึ้นมา ความจริงการวิเคราะห์โดยทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องจักรวรรดินิยม(Imperialism) ของ Leninเป็นการพิจารณาสภาพการณ์ทั่วไปมากกว่าเป็นการอธิบายในเชิงหลักการของมัน ดังนั้นถึงแม้ Lenin ได้เชื่อมโยงการเกิดขึ้นของการผูกขาดในระบบการแข่งขันเสรี การรวมตัวระหว่างธนาคารกับอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงทางการผลิต วิถีทางเศรษฐกิจ และการเติบโตอย่างรวดเร็วของทุนที่สามารถหาแหล่งลงทุนที่จะก่อให้เกิดกำไรได้ สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้มีการอธิบายอย่างลึกซึ้งเพียงพอ เขาให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติมากกว่าที่จะชี้ให้เห็นถึงกฎพื้นฐานของการเคลื่อนไหวของระบบทุนนิยม อีกทั้งเขาก็ไม่ได้สำรวจลักษณะธรรมชาติและหน้าที่ของระบบเศรษฐกิจของรัฐจักรวรรดินิยมด้วย ละเลยการพัฒนาความเกี่ยวข้องกันระหว่างทุนนิยมผูกขาดกับรัฐในแง่ของระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism)อย่างเป็นระบบ (Jessop, 1982: 36)

Friedrich Engels ก็เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งสามารถอ้างได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(State Monopoly Capitalism) เมื่อเขาได้กล่าวถึง รัฐทุนนิยม(state

capitalism) ในงานเขียนชื่อ *Anti Duhring*(1878) เขาได้เสนอพื้นฐานการพัฒนาความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต โดยเห็นว่าการพัฒนาพลังทางการผลิตอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการผลิตด้วย อย่างที่ Marx ได้กล่าวไว้ในการเกิดขึ้นของการร่วมทุน(joint-stock) ของบริษัทต่างๆ แต่ Engels ก็กล่าวว่าการร่วมทุน(joint-stock) ของบริษัทพิสูจน์ได้อย่างค่อนข้างจำกัดว่ารัฐในท้ายที่สุดจะถูกบังคับหรือหรือเน้นการผลิตในบริเวณพื้นที่/สาขาสำคัญ เขายังกล่าวอีกว่า รัฐทุนนิยมได้ก้าวไปสู่การจัดการทางด้านพลังการผลิตของสังคม โดยตัวมันเอง(Jessop, 1982: 36)

Jessop (1982; 35) มองว่าถึงแม้ Engels จะพยายามศึกษาความจำเป็นของรัฐทุนนิยมขณะเปลี่ยนผ่านในระหว่างความขัดแย้งของการสะสมทุนในวิธีการผลิตของระบบทุนนิยม แต่เขาก็ได้สร้างคำนิยามของความขัดแย้งของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตของทุกระบบสังคมแทนที่จะเป็นระบบทุนนิยมเพียงอย่างเดียวตามแนวการวิเคราะห์แบบทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionist Approach) โดยเห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงภายในรัฐเสียก่อน

Bhukarin ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำให้แง่คิดหลักในทฤษฎี STAMOCAP ในเรื่อง รัฐทุนนิยม (State Capitalism) เขาได้พิจารณาความขัดแย้งของระบบโซเวียตในยุคเลนินกับยุคสตาลิน อย่างไรก็ตาม Bhukarin ไม่เพียงศึกษามิติทางด้านระหว่างประเทศของลัทธิจักรวรรดินิยมแต่ยังได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองภายในประเทศด้วยเช่นกัน เขากล่าวว่า รัฐทุนนิยมเป็นตัวแทนของการพัฒนาของทุนด้านการเงิน รัฐไม่ใช่เป็นเพียงผู้ประกันสภาพการณ์ของการบูดริตทางด้านเศรษฐกิจอีกต่อไป แต่ยังคงเกี่ยวข้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบูดริตโดยตรงในรูปทุนทางการเงินอีกด้วย(Jessop, 1982: 35)

รูปแบบหลักของการพัฒนาดังกล่าว ก็คือรัฐผูกขาดในการผลิตและการค้า ผสมผสานกิจการสาธารณะและทุนเอกชน และการควบคุมสินค้าของรัฐ ในกรณีต่างๆเหล่านี้รัฐจึงกระทำการในลักษณะเป็นองค์กรสูงสุดทางการเงินและทำกิจกรรมที่ช่วยเหลือทุนอื่นที่มีศักยภาพด้อยกว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาทของรัฐดังกล่าวแสดงให้เห็นได้จากการลดอำนาจลงของระบบรัฐสภาและการรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง(ฝ่ายบริหาร)เพิ่มมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นไม่เพียงรัฐต้องสร้างความเชื่อมโยงกับบรรษัทของกลุ่มทุนต่างๆ มันได้สถาปนาตัวเองใหม่ระหว่างชนชั้นต่างๆด้วย อีกทั้งการขยายกลไกทางการเมืองและการเมือง และการตั้งเอาสถาบันอย่างเช่น ศาลนา, สื่อมวลชน, สถาบันการศึกษา รัฐสามารถผนวกเอาสภาพแรงงานและพรรคของชนชั้นกรรมาชีพ และเปลี่ยนมันไปเป็นตัวแทน(Agencies)ของการควบคุมสังคม ดังนั้นรัฐ(Leviathan State) จึงรวมอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองไปสู่รัฐทุนนิยมผูกขาด ซึ่งนำไปสู่การต่อสู้แข่งขันกันของรัฐในรูปแบบสงครามจักรวรรดินิยม การเติบโตของรัฐทุนนิยมเป็นทางผ่านไปสู่ระบบสังคมนิยมและเป็นแรง

ผลทำให้เกิดสงคราม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การปฏิวัติสำเร็จ เช่นเดียวกับการเพิ่มการสะสมทุน
ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมนิยมต้องไม่เพียงแต่การยึดเอามาเป็นของรัฐ
(Nationalization) แต่ยังต้องสร้างรูปแบบใหม่ของการครอบงำทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของ
ชนชั้นกรรมาชีพด้วย (Jessop, 1982: 37)

Jessop(1982: 37) เห็นว่ามุมมองเกี่ยวกับปัญหาทางทฤษฎีของ Bhukarin ซึ่งเขากล่าวว่า
รัฐทุนนิยมกำจัดอนาธิปไตยของทุนและการแข่งขัน/ความขัดแย้งภายนอกซึ่งอยู่ในรูปสงคราม
จักรวรรดินิยมได้มีแนวคิดใกล้เคียงกับแนวสังคมนิยมประชาธิปไตยในเรื่ององค์กรของทุนนิยม
(Organized Capitalism) Bhukarin ได้ละเลยข้อจำกัดของรัฐต่อการถูกแทรกแซงและรูปแบบอัน
หลากหลายของการต่อสู้ทางชนชั้นภายในรัฐชาติ เนื่องจาก Bhukarin มองรัฐเป็นสมบูรณาญาสิทธิ
และมืองค์ประกอบไปด้วยเจตจำนง(Will)ของทุนเท่านั้น แต่กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นเฉพาะในสภาพ
สงครามทางเศรษฐกิจอย่างเต็มรูปแบบเท่านั้น ไม่ได้เกิดขึ้นในกรณีอื่นๆ ถึงแม้จะมีความยุ่งยาก
เหล่านี้ แต่กระนั้นก็ยังถือว่า Bhukarin ก็ยังมีความชัดเจนในเรื่องทฤษฎี STAMOCAP มากกว่า
Engels ,Hilferding และLenin

Eugen Varga (1934) นักเศรษฐศาสตร์ชาวฮังการี ได้เขียนหนังสือชื่อ **The Great
Crisis and Its Political Consequence :Economics and Politics :1928-1934** เขากล่าวว่า ระบบ
ทุนนิยมผูกขาดได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นสงครามระหว่างรัฐ STAMOCAP ในฐานะที่เป็นการ
เตรียมเพื่อที่จะเป็นสงครามจักรวรรดินิยมครั้งต่อไปซึ่งมีผลต่อการแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ
สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ การควบคุมการค้าระหว่างประเทศ
การควบคุมด้านเครดิต การแทรกแซงตลาดแรงงาน และการกำหนดราคาตลาดสินค้า มาตรการ
จอมปลอมต่อการเอาชนะวิกฤตเศรษฐกิจเหล่านี้เกี่ยวพันกับการต่อสู้แข่งขันของช่วงชั้นต่างๆของ
ชนชั้นปกครองเพื่อที่จะไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ แต่ผลลัพธ์กลับกลายเป็น
การกระจายรายได้ไปทั่วชนชั้นไปทั่วทุนนิยมผูกขาด การตอบสนองของนายทุนผู้ถูกกำหนดจากการ
เติบโตอย่างรวดเร็วของวิกฤตเศรษฐกิจนำไปสู่การล่มสลายของการสนับสนุนจากมวลชนต่อระบบ
ทุนนิยมและความแตกแยกทางการเมืองในหมู่ชนชั้นนำทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดแนวโน้ม
การรวมตัวของรัฐทุนนิยมภายใต้การปกป้องจากสังคมนิยมประชาธิปไตย(สังคมนิยมฟาสต์ซิสต์)
หรือฟาสต์ซิสต์บริสุทธิ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของนายทุนน้อยและมวลชนชาวนา แต่เมื่อระบบเผด็จ
การฟาสต์ซิสต์ คือรูปแบบสุดท้ายของการครองอำนาจของนายทุนและตัวมันเองเกิดวิกฤตและ
ขัดแย้งในตัวเอง Varga สรุปว่า การรวมตัวกันเป็นแนวร่วมต่อต้านฟาสต์ซิสต์สามารถได้รับชัย
ชนะในการสถาปนาระบบสังคมนิยม(Jessop, 1982: 39)

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของทฤษฎี STAMOCAP ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้หลาย
แนวทาง มีการพิจารณาอย่างเป็นองค์รวมและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้เรา
จะพิจารณาแต่เพียงกระแสหลักของทฤษฎีดังกล่าว แต่หลายๆสถาบันการศึกษาก็มีการวิเคราะห์ที่

หลากหลายรูปแบบ สิ่งเหล่านี้มีความแตกต่างไปจากจุดเริ่มต้นที่กล่าวมา ดังนั้นการศึกษาที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์จักรวรรดินิยม(Imperialism) ของ Lenin ในการอธิบายทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐซึ่งเป็น การเน้นวิเคราะห์เรื่องชนชั้น มันก็ทำให้ได้ข้อสรุปในการคงรักษาการผูกขาดของทุนครอบงำเอาไว้เหนือกลุ่มหรือชนชั้นอื่นๆ การส่งเสริมกิจการทหารและเศรษฐกิจของรัฐ จักรวรรดินิยมเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนในการต่อสู้กับวิกฤตในระบบทุนนิยม

งานหลายๆชิ้น ได้พยายามศึกษาสาเหตุเบื้องต้นของความพยายามยึดอำนาจของทุนผูกขาดและหรือบทบาทครอบงำพลังทางเศรษฐกิจส่วนเกินในขั้นตอนทุนนิยมปัจจุบัน งานบางส่วนได้เริ่มต้นจากการศึกษาของ Marx ในเรื่อง Critique of Political Economy ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นศึกษาทุน และเน้นการนำเสนอกฎพื้นฐานของการเคลื่อนไหวของทุน(Motion of Capitalism) การศึกษาแนวโน้มศึกษาการเพิ่มขึ้นของพลังการผลิตและแนวโน้มของการอัตรากำไรที่ลดลง (the tendency of the rate of profit to fall) การเพิ่มขึ้นของบทบาทรัฐในการจัดการวิกฤตทฤษฎี STAMOCAP ของฝรั่งเศสก็เน้นเรื่องการสะสมทุนเกินปกติ(Overaccumulation)ของทุนผูกขาด โดยเอกชนและการพุงราคาโดยรัฐ ซึ่งมีหลายปัจจัยและประเด็นในการศึกษาที่แตกต่างจากแนวการศึกษาก่อนหน้านี้แต่มีงานหลายงานเหมือนกันที่จะพยายามเชื่อมแนวทั้งสองให้เป็นทฤษฎีเดียวกันบางอันก็เลือกบางส่วน หรือเน้นย้ำจุดกำเนิดและนัยยะสำคัญของระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ

2.ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ(stamocap theory) ในมุมมองต่างๆ

2.1 แนวการศึกษาที่เน้นการผูกขาด (The monopoly-theory tradition)

แนวคิดของเลนิน มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐในรัสเซียและเยอรมัน ดังนั้นการเติบโตของทฤษฎี STAMOCAP จึงตั้งอยู่บนบริบทของวิกฤตการณ์ทั่วไปของระบบทุนนิยม ลักษณะดังกล่าวบางมุมมองอาจมองว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะอันหนึ่งของลัทธิจักรวรรดินิยมและความพยายามของทุนผูกขาดที่จะได้รับกำไรสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้(Jessop, 1982; 45)

กระบวนการแข่งขันภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีนำไปสู่การรวมศูนย์ระหว่างทุนอุตสาหกรรมกับทุนธนาคารและเป็นผลของการครอบงำการผูกขาดไปสู่ทุนการเงิน(Financial Capital) บางครั้งแนวโน้มดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพลังการผลิตและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีซึ่งทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของจำนวนความต้องการของทุนสำหรับการผลิตสินค้า ยิ่งกว่านั้นเมื่อการผูกขาดเกิดขึ้นจากการแข่งขันเสรีมันแสดงออกถึงด้านลบของการแข่งขันดังกล่าว สำหรับการใช้ประโยชน์ของทุนผูกขาด พวกเขาได้ใช้โอกาสจากการผลิตเพื่อสร้างกำไรสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพเหนือกว่าอัตราเฉลี่ยของเศรษฐกิจทั้งหมด (Jessop, 1982: 45)

เป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบของราคาในระบบผูกขาดที่ยุติที่สุดก็อยู่ภายใต้กฎของมูลค่า (Law of Value) ซึ่งมีลักษณะของการได้รับกำไรเกินปกติและจำเป็นต่อการสร้างความเข้มแข็งต่อการครอบงำให้แก่ทุนผูกขาด การเพิ่มขึ้นโดยปริยายของกำไรเกินปกติและการบูดริคที่รับจากตำแหน่งหรือสถานะของการผูกขาด หมายความว่า การจัดสรรกำไรในหมู่ทุนปัจเจกชนขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจมากกว่าขนาดและประสิทธิภาพของบริษัท การใช้อำนาจรัฐเพื่อจะรับประกันอำนาจและกำไรร่วมกันของทุนผูกขาด หมายถึงการให้ความสำคัญทางการเมืองมาก่อนปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น กฎมูลค่า และแรงผลักดันจากตลาดในพลวัตรของระบบจักรวรรดินิยม (Jessop, 1982: 45)

Jessop (1982: 46) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าถึงแม้การเมืองจะมีความสำคัญมาก่อนหรือไม่แต่ก็มีการอ้างกันว่า รัฐมีบทบาทสำคัญในการรักษาบทบาทนำในการครอบงำของนายทุนผูกขาด ดังนั้นการผูกขาดจึงพยายามที่จะประสานอำนาจทางเศรษฐกิจกับอำนาจทางการเมืองของรัฐเพื่อที่จะได้รับกำไรจากทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐและปกป้องตำแหน่งหรือสถานะทางการเมือง สิ่งเหล่านี้มีหลักการ 2 รูปแบบ คือรูปแบบแรก การบูดริคทางรายได้ของรัฐ เช่น เครดิตของรัฐ หนี้สาธารณะ การบริโภคนโยบายสาธารณะ และรูปแบบที่สอง การใช้แรงผลักดันจากกำไรเกินปกติ เช่น การจัดตั้งโควตา การรวมกลุ่ม มาตรการกำแพงภาษี ในรูปแบบดังกล่าวรัฐจักรวรรดินิยมถูกใช้เพื่อกระจายรายได้ประชาชาติเพื่อประโยชน์แก่กลุ่มทุนผูกขาดและการรักษาสภาพการณ์ที่เหมาะสมในการครอบงำทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง วิธีการต่อเนื่องดังกล่าวถูกขยายและเพิ่มจำนวนขึ้นผ่านการพิจารณาส่วนที่เป็นเขตเศรษฐกิจสาธารณะ นโยบายทางเศรษฐกิจ มาตรการของรัฐผูกขาดในความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานและกลไกกิจกรรมของรัฐผูกขาดระหว่างประเทศ นี่เป็นผลกระทบของการรวมตัวกัน เชื่อมกัน หรือการรวมตัวของหน่วยงานธุรกิจการค้าเป็นหน่วยเดียวกันของทุนผูกขาดกับรัฐเป็นกลไกเพียงหนึ่งเดียวในการบูดริคและการกดขี่ ยิ่งไปกว่านั้น เช่นเดียวกับกลุ่มทุนนิยมผูกขาดสร้างความเป็นตัวคนในกลุ่มการเงิน ทฤษฎี STAMOCAP มองเห็นการรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวกันของชนชั้นนำของรัฐและชนชั้นนำของกลุ่มทุนทางการเงิน (Jessop, 1982: 46)

กระบวนการเหล่านี้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปตามแนวทางจักรวรรดินิยม (หรืออย่างน้อยที่สุดวิกฤตการณ์ทั่วไป) จนกระทั่งเมื่อทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐและกลไกของรัฐได้พัฒนาถึงจุดสูงสุดได้กำหนดกระบวนการผลิตซ้ำได้ทั้งหมด ระบบดังกล่าวก็จะมีคามเข้มแข็งขึ้นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ. ปัจจุบันมีลักษณะถาวรมากกว่าจะเกิดขึ้นชั่วคราว เป็นทั้งระบบมากกว่าเป็นแค่บางส่วน เป็นการครอบครองมากกว่าการตอบโต้ เป็นช่วงๆระยะเวลายาวนานกว่าสั้นๆ เป็นความสัมพันธ์ในระดับระหว่างประเทศมากกว่าเฉพาะภายในประเทศ ยิ่งกว่านั้นขณะที่รัฐผูกขาด (Monopoly State) แทรกแซงพลังทางเศรษฐกิจเกินปกติส่วนใหญ่และอยู่ห่างจากพื้นฐานการผลิต

จริง แต่ระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐหรือรัฐ STAMOCAP เป็นพลังทางเศรษฐกิจ ซึ่งหลอมรวมโดยตรงสู่ภาคเศรษฐกิจจริงและเครื่องมือ/กลไกทางการเมืองที่ใกล้ชิดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Jessop, 1982: 46)

นัยยะดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของกฎการเคลื่อนไหวของระบบทุนนิยม (บางอย่างเกิดขึ้นแล้วในระบบทุนผูกขาดทั่วไป เมื่อเทียบกับทุนนิยมที่มีการแข่งขัน) แต่มันก็ไม่ได้หมายความว่า ระบบนี้จะเป็เหตุให้เกิดการสิ้นสุดของนายทุน ซึ่งเป็นความล้มเหลวอย่าง หลีกเลียงไม่ได้ของระบบทุนนิยมและเป็นการเปลี่ยนไปผ่านไปสู่สังคมนิยม โดยอัตโนมัติ (Jessop, 1982: 47)

2.2 แนวการอธิบายที่เน้นทุน (The Capital-Theoretical Tradition)

การอธิบายอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีความแตกต่างจากรูปแบบของเลนิน คือ การพัฒนาทฤษฎี STAMOCAP ในการอธิบายรูปแบบกฎทั่วไปของการเคลื่อนไหวของระบบทุนนิยม(Motion of Capitalism) มากกว่าเรื่องจักรวรรดินิยม(Imperialism) (Jessop, 1982: 48)

หนึ่งในแนวการศึกษาที่สำคัญเริ่มต้นจากความขัดแย้งพื้นฐานระหว่างการพัฒนาพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต ดังนั้นไม่ใช่เพียงการพัฒนาพลังเหล่านี้ ภายใต้อิทธิพลของการแข่งขันของนายทุน ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและความไม่เหมาะสมของการเพิ่มทุนคงที่(fixed cost)มากเกินไป รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของการแบ่งงานกันทำและการพึ่งพิงระหว่างกันของหน่วยการผลิตต่างๆ ก็หมายถึงความต้องการความมีเสถียรภาพของกระบวนการผลิตต่อไปและการเพิ่มขึ้นของความต้องการ(Demand)ที่สอดคล้องกับศักยภาพทางการผลิต จริงๆแล้วในหลายส่วนของการผลิต เป็นสิ่งที่เกินความสามารถของนายทุนแต่ละคน จะดำเนินการโดยลำพังได้ ดังนั้นจำเป็นต้องอาศัยการเข้าไปแทรกแซงของรัฐ (Jessop, 1982: 48)

ดังนั้น เพื่อให้จะให้เงื่อนไขภายนอกที่เหมาะสมต่อการขยายการผลิตต่อไป รัฐจะต้องเข้ามา เกี่ยวข้องในสาขาการผลิต เช่น มีการเคลื่อนไหวภาคสังคม การจัดหาทุนคงที่เพิ่มมากขึ้น การ แก้ปัญหาผลผลิตที่มีมากเกินไปจะขาย ยิ่งกว่านั้นเมื่อมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างสาขาที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่นการผลิตและการศึกษา ข้อมูลข่าวสาร การวิจัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงต้องการการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตเสียใหม่ เพื่อที่จะเอาชนะข้อจำกัดทางการสะสมทุน ซึ่งถูกบังคับจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนในตัวเอง (Jessop, 1982: 48)

เมื่อการผูกขาดเป็นรูปแบบที่เป็นไปได้มากที่สุดในการพัฒนาของทุน ความต้องการเหล่านี้จึงต้องกระทำร่วมกับรัฐ การเติบโตของทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ จึงเป็น สิ่งจำเป็นในความสัมพันธ์ของการผลิตของนายทุนในระดับของการพัฒนาทางการผลิต ดังนั้นถ้า

รัฐเสรีนิยมเริ่มที่จะให้ความสนใจในงานด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของนายทุนและรัฐผูกขาดเริ่มหันสนใจในการเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้กับการแทรกแซงผ่านงบประมาณ กฎหมาย การบริหาร และวิธีกดดันเพื่อที่จะมีอิทธิพลในกำไรที่เหมาะสมของทุนนิยมผูกขาด **ทฤษฎี STAMOCAP** จึงบูรณาการไปสู่การแทรกแซงราคา(กลไกตลาด) และการขยายการผลิตซ้ำของทุนทางสังคมทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นการบูรณาการองค์ประกอบซึ่งจะทำให้เกิดให้เกิดความขัดแย้งในตัวเองของทุนมากยิ่งขึ้น รัฐก็จะพยายามปรับรูปแบบให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้น้อยลงที่สุด (Jessop, 1982: 49) มันไม่สามารถเกิดขึ้นผ่านการบังคับอย่างจำกัดของทุนปัจเจกชนของความขัดแย้งเหล่านี้ ภายใต้อำนาจสอดคล้องและการพัฒนาวิกฤตการณ์ของระบบทุนนิยม

Jessop (1982: 49) มองว่าแนวคิดการศึกษาที่เน้นทุนดังกล่าวให้ความสนใจเรื่องผลกระทบของการพัฒนาการผลิตน้อยกว่าการจัดการวิกฤต ความจริงแล้วการพัฒนาทฤษฎี STAMOCAP เกิดขึ้นจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวงจรทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลก การศึกษาล่าสุดเป็นการอธิบายวัฏจักรทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการพัฒนาที่ไม่สม่ำเสมอในสาขาต่างๆ ความไม่เหมาะสมระหว่างมูลค่าแลกเปลี่ยนกับมูลค่าใช้สอย ปริมาณการขาดทุนมากเกินไปในช่วงเวลาต่างๆ ความล้นเกินของสินค้า ธรรมชาติที่มีความเป็นอยู่ที่แย่งและแนวโน้มของอัตรากำไรที่ลดลง

Jessop (1982: 49) ยังกล่าวอีกว่า ถึงแม้การแทรกแซงของรัฐจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติที่เป็นวัตถุวิสัยของระบบทุนนิยมและกฎของมัน แต่มันก็มีอิทธิพลต่อรูปแบบที่เกิดขึ้นและการพัฒนาของมัน มาตรการของทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐในการดำเนินนโยบายด้านการเงิน งบประมาณ ผ่านการให้การสนับสนุน R&D การลงทุนและการผลิตโดยตรงในสาขาที่สำคัญๆ ผ่านรัฐวิสาหกิจของรัฐ การศึกษาล่าสุดเน้นย้ำถึงบทบาทของรัฐ STAMOCAP ในการคาดการณ์ทางเศรษฐกิจ การควบคุม การกำหนดนโยบาย รายได้ เป็นรูปแบบใหม่ของ STAMOCAP แต่กระนั้น มาตรการดังกล่าวเป็นเพียงผลกระทบที่มีจำกัด อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของการใช้จ่ายภาครัฐอาจเป็นสาเหตุของการเกิดวิกฤตทางด้านงบประมาณและการเงิน เพราะฉะนั้น การแทรกแซงของทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ มีผลส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาหลังการผลิตและกำไรที่เหมาะสมของทุนปัจเจกชนอื่นๆ ด้วย

3.การวิเคราะห์ลักษณะของโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐของทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (Stamocap Analysis of The State)

Jessop(1982: 58) เห็นว่าแท้จริงแล้วทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐไม่ใช่ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐ เพราะ เป็นการเน้นศึกษาแต่เพียงขั้นตอนสุดท้ายของระบบทุนนิยมและบทบาทในการตัดสินใจของรัฐในด้านการผลิตซ้ำ(Reproduction) อย่างไรก็ตาม บทบาทของรัฐในการแทรกแซงมากขึ้นเรื่อยๆ ในเศรษฐกิจทุนนิยมและอาจเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการกลไกรัฐสู่

โครงสร้างพื้นฐานก็มีความสำคัญที่จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนประกอบของรัฐที่ติดตามมาจากการพัฒนาของระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐเช่นกัน

อิทธิพลของเลนินมี 2 ประการ สำหรับการศึกษาทฤษฎีนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ของรัฐในลักษณะกลไกการบีบบังคับที่จำเป็นสำหรับการครอบงำทางการเมือง เพราะความสำคัญที่เพิ่มขึ้นในหน้าที่ทางเศรษฐกิจยังวางตำแหน่งการพัฒนาความสัมพันธ์กับ การเติบโตของลัทธิจักรวรรดินิยมและวิกฤตการณ์ทั่วไปของระบบทุนนิยม ดังนั้น การที่เลนินได้แบ่งองค์ประกอบ 3 ส่วนของจักรวรรดินิยม(Imperialism) ออกเป็นการผูกขาด กาฝาก และทุนนิยมที่ใกล้จะสูญสลาย ช่วงเวลาในปัจจุบัน ปฏิบัติการและการกดดันทางการเมืองก็มีเพิ่มมากขึ้น เมื่อทุนผูกขาด(Monopoly Capital)พยายามที่จะคงรักษาอำนาจและกำไรของตน (Jessop, 1982: 58)

ชนชั้นภายในตัวนายทุนเอง เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของการต่อสู้แข่งขันระหว่างนายทุนกับฝ่ายนักสังคมนิยม ความขัดแย้งขั้นพื้นฐานระหว่างการพัฒนาพลังการผลิตและกำไรที่เหมาะสมของทุนผูกขาดเอกชน ทำให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มต่อต้านการผูกขาดในเมืองและสังคมนิยมใหม่ ดังนั้นไม่ใช่เพียงการบังคับของรัฐในการขยายบทบาททางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะคงรักษาความสามารถทางด้านกำไรของทุนผูกขาด มันยังก้าวไปสู่บทบาททางการเมืองและอุดมการณ์ในการปกป้องอำนาจทางการเมืองของทุนผูกขาดอีกด้วย(Jessop, 1982: 58)

สิ่งเหล่านี้เป็นผลสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐทุนนิยม ซึ่ง Jessop (1982: 58) ได้เสนอเอาไว้มี 8 ประการคือ

ประการแรก มีการเชื่อมต่อกันระหว่างการผูกขาดกับกลไกรัฐไปสู่กลไกเพียงหนึ่งเดียวในการชุดรีดทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมือง สิ่งเหล่านี้พบได้จากการรวมตัวของบุคคลสู่การครองตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของบุคคลที่มีความใกล้ชิดทั้งทางเศรษฐกิจและอุดมการณ์ต่อทุนผูกขาด แต่มันยังได้รับการตอกย้ำความต้องการความร่วมมือของหน้าที่อย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐกับทุนผูกขาด

ประการที่สอง ระบบพรรคการเมืองถูกดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการของทุนผูกขาด และพรรคการเมืองกลายมาเป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมอุดมการณ์ สิ่งนี้เกิดขึ้นผ่านการผูกขาดทางการเงินของพรรค การประชุมพรรค การรณรงค์เลือกตั้ง เป็นต้น และสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตของการรวมศูนย์และการเกิดระบบราชการภายในพรรค

ประการที่สาม บทบาทของการร่วมมือของผลประโยชน์ การลอบบี้ และความเกี่ยวข้องทางปัจเจกมีเพิ่มมากขึ้นในทุกๆพื้นที่ของการตัดสินใจผ่านการติดต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐระบบลอบบี้ดังกล่าวสามารถมีอิทธิพลโดยตรงทั้งนโยบายภายในและภายนอกเช่นกัน

ประการที่สี่ สิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้จากการขยายตัวขนานใหญ่ของการควบคุมการผูกขาดผ่านเครื่องมือของการผลิตทางด้านจิตใจ เช่น การศึกษา การ โฆษณา และการสื่อสารมวลชน

จากการเปลี่ยนผ่านจากรัฐที่เป็นเพียงเผ่าดู ซึ่งจำกัดการเข้าไปแทรกแซงสังคม มาเป็นรัฐที่ทุนผูกขาดบังคับรัฐให้มีการควบคุมทางอุดมการณ์ต่อผู้ลงคะแนนเสียงและอุตสาหกรรมทางอุดมการณ์ ถูกสร้างขึ้น โดยรัฐและกลุ่มผูกขาด

ประการที่ห้า กลไกทางการบริหารถูกทำให้เข้มแข็งขึ้นพร้อมกับการสูญเสียอำนาจของ รัฐสภาและหลักนิติธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการผนวกรวมและการรวมศูนย์ของอำนาจทาง เศรษฐกิจภายใต้การอุปถัมภ์ของทุนผูกขาดและการขึ้นสู่อำนาจของระบบประธานาธิบดี องค์ประกอบเฉพาะบุคคลในอำนาจรัฐสภาอยู่ภายใต้ฝ่ายบริหาร การจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้น พื้นฐานของประชาชนและการเพิ่มขึ้นอำนาจทหารของรัฐ

ประการที่หก ได้มีการจัดองค์กรภายในรัฐเสียใหม่ด้วยการเพิ่มขยายหน่วยงานด้าน ต่างประเทศ ศาลพิเศษ คณะกรรมการร่วม หน่วยงานกึ่งภาครัฐ สถาบันหรือหน่วยงานด้าน เศรษฐกิจ เช่นเดียวกับกลไกทางด้านตำรวจและทหาร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ความต้องการประสิทธิภาพและความร่วมมือของการขยายกิจกรรมต่างๆของรัฐ เพื่อที่จะคงรักษา อำนาจและกำไรของทุนผูกขาดเอาไว้

ประการที่เจ็ด การที่มีการเติบโตของการรวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองท้องถิ่น เพื่อที่จะทำให้การควบคุมของทุนต่อพื้นที่ส่วนที่เล็กที่สุดของการผลิตหรือการบริโภคส่วนเกินและ เพื่ออำนวยความสะดวกให้รัฐได้เข้าไปแทรกแซงทุกพื้นฐานของชีวิตในสังคม

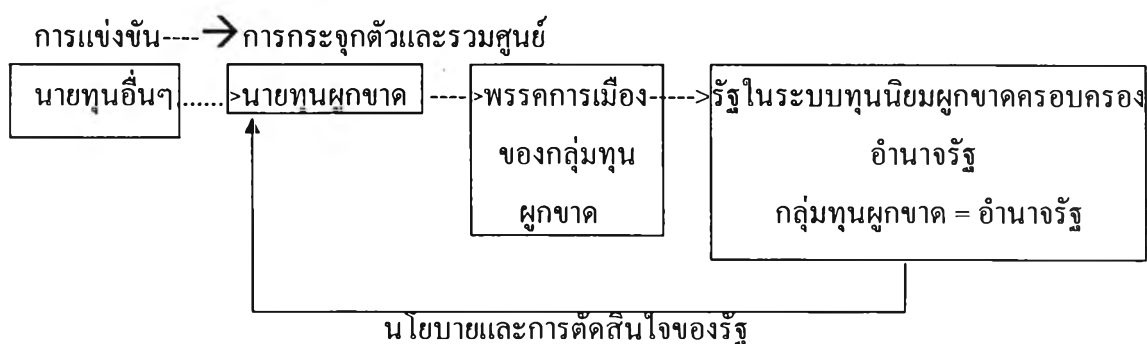
ประการที่แปด นอกจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้ภายในรัฐชาติ ยังมีการเติบโตของกลไก รัฐระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับทางด้านเศรษฐกิจ

กรอบการวิเคราะห์

ความสำคัญของการศึกษาและปรับใช้ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดและทฤษฎีทุนนิยมผูกขาด ครอบครองอำนาจรัฐอยู่ที่การพิจารณาอุปถัมภ์ของรัฐไทยกับการเปลี่ยนแปลงของทุนในเชิง ประวัติศาสตร์และตรรกะการผลิตในระบบทุนนิยม ทุนที่มีอำนาจในปัจจุบันคือทุนผูกขาด (Monopoly Capital) และระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism) ในที่นี้จะนิยามทุนผูกขาด(Monopoly Capital) ไว้ว่า เป็นทุนที่มีลักษณะกระจุกตัว และรวมศูนย์ของทุน(Concentration and Centralization)ตามความหมายทุนผูกขาด(Monopoly Capital) ของนักเศรษฐศาสตร์มาร์คซิสต์

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มทุนผูกขาด ในระบบทุนนิยมผูกขาด ครอบครองอำนาจรัฐ อาจสามารถพิจารณาภายใต้แบบจำลอง(Model) ดังต่อไปนี้

แผนผัง 2.1 แบบจำลองกรอบความคิดทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ

1. ประวัติศาสตร์พัฒนาการของระบบทุนนิยม ภายใต้กฎการเคลื่อนไหวของทุน(Motion of Capitalism) ระบบทุนนิยมที่มีการแข่งขันเสรีจะนำไปสู่การเกิดการกระจุกตัวและรวมศูนย์ของทุน (Concentration and Centralization) สิ่งเข้ามาแทนที่การแข่งขันคือการผูกขาด(Monopoly) ซึ่งเป็นแหล่งของกำไรเกินปกติ สาเหตุที่ทำให้เกิดการกระจุกของทุน(Concentration) เนื่องจากการแข่งขันของนายทุนปัจเจกชนในการแสวงหากำไรเกินปกติให้ได้มากที่สุด วิธีการหนึ่งที่จะสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันคือ การพยายามลดต้นทุนให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะการพยายามขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน(surplus value) ของแรงงานให้ได้มากที่สุด และทำให้ทุนสามารถสะสมกำไรเกินปกติภายในองค์กร ทำให้ขนาดของทุนในมือของนายทุนรายใดรายหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งขยายตัวเติบโตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการได้กำไรมากเกินปกติและนำกำไรมาลงทุนเพิ่มเพื่อให้ได้กำไรมากขึ้นไปอีก จนกลายเป็นบรรษัทขนาดใหญ่มีอิทธิพลเหนือตลาด

นอกจากนี้การรวมศูนย์ของทุน(Centralization) ซึ่งเกิดจากการที่ทุนหลายๆส่วนจากหลายๆเจ้าของมารวมกันเพื่อให้ทุนนั้นมีขนาดใหญ่ขึ้น มีพลังทางเศรษฐกิจมากขึ้น การรวมศูนย์ของทุนมีหลายลักษณะ เช่น บริษัทที่มีหุ้นขายในตลาดสามารถระดมทุนจากแหล่งต่างๆให้มารวมศูนย์ที่บริษัทได้ เช่นการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์เป็นต้น การกระจุกตัวและรวมศูนย์ของทุน (Concentration and Centralization) ได้นำไปสู่การเกิดระบบทุนนิยมผูกขาด(Monopoly Capitalism) ขึ้น

2. ผลที่เกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างพลังการผลิต(forces of production)และความสัมพันธ์ทางการผลิต(relation of production) ในระบบทุนนิยมผูกขาด จำเป็นอย่างยิ่งที่นายทุนผูกขาด(Monopoly Capital) ต้องอาศัยอำนาจและกลไกของรัฐในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะลำพังในนายทุนผูกขาดเอกชนเพียงส่วนเดียวไม่สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวนี้ได้ การเข้าไปควบคุมอำนาจและกลไกของรัฐของนายทุน คือ การปรับรูปแบบกระบวนการกิจกรรมของรัฐให้เข้ากับความต้องการของทุน โดยทุนที่ได้ประโยชน์ส่วนใหญ่ในอดีต เช่น ทุนการเงิน ทุน

อุตสาหกรรม จะใช้วิธีการล็อบบี้(Lobby)หรือส่งตัวแทนของนายทุนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในเชิงนโยบายของรัฐ เช่นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐมนตรี เป็นต้น แต่ทุนผูกขาดจะใช้ ยุทธวิธีที่แตกต่างออกไปโดยการเข้าครอบครองอำนาจรัฐด้วยตนเองอย่างเปิดเผย ผ่านการตั้งพรรค การเมือง และลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบรัฐสภา เพื่อครอบครองอำนาจรัฐ โดยไม่ต้องผ่านระบบ นายหน้าตัวแทนเหมือนเช่นในอดีต

3.กระบวนการกระจุกตัวและการรวมศูนย์ของทุน สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในทางการเมือง ด้วย เพื่อสร้างข้อได้เปรียบในการกำหนดนโยบายของรัฐเป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้นการสร้าง กลไกทางการเมือง(พรรคการเมือง)ของนายทุนผูกขาดเพื่อที่จะช่วงชิงอำนาจรัฐจึงมีความ จำเป็นต้องอาศัยการกระจุกตัวและการรวมศูนย์อำนาจเพื่อขึ้นตรงต่อศูนย์กลางอำนาจเดียว เพื่อให้ เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการเชิงนโยบายมากยิ่งขึ้น และเมื่อชัยชนะของนายทุนผูกขาดมีเหนือ นายทุนอื่นๆทั่วไปในทางธุรกิจ ในทางการเมืองนายทุนผูกขาดก็ได้รับชนะในการครอบครอง อำนาจรัฐผ่านการแข่งขันเลือกตั้งเพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลของนายทุนผูกขาดขึ้นมาเช่นเดียวกัน และก็ได้ใช้วิธีเดียวกันทางธุรกิจคือ การควบรวม(M&A) การย่อยสลาย กลุ่มพลังทางการเมืองอื่นๆ เพื่อที่จะสถาปนาอำนาจซึ่งเป็นกลไกเพียงหนึ่งเดียวในการควบคุมอำนาจและกลไกรัฐต่อไป และ เมื่อกระบวนการมาถึงจุดสูงสุดของการกระจุกตัวและรวมศูนย์ของอำนาจผูกขาดทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองดังกล่าว อาจจะเรียกระบบดังกล่าวว่า เป็นระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (State Monopoly Capitalism)

4. การใช้อำนาจและกลไกรัฐซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกลไกของกลุ่มทุนผูกขาดเป็นหลัก ในการขับเคลื่อนและการสะสมทุน ทำให้การดำเนินงานในกระบวนการตัดสินใจ(Decision Making)และนโยบาย(Policy)ของรัฐเป็นทั้งเหตุและผลของการขยายตัวของ การสะสมทุนของ นายทุนผูกขาด การครอบครองอำนาจรัฐของทุนผูกขาดทำให้การรับรู้ข้อมูลเป็นไปอย่างสมบูรณ์ สามารถดำเนินการจัดการ ให้เข้ากับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาดได้ กลุ่มทุนผูกขาดที่ ครอบครองอำนาจรัฐจึงพยายามผลิตนโยบายที่มุ่งให้เกิดข้อได้เปรียบในการชูดริมูลค่าส่วนเกิน และรักษาระดับกำไรเกินปกติของกลุ่มทุนผูกขาดตนเองไว้ อีกทั้งสามารถสร้างเงื่อนไขในการ ครอบงำทางการเมืองต่อกลุ่มอื่นๆในสังคม โดยการสร้างมาตรการต่างๆเชิงนโยบายเพื่อที่คิดขวาง การเข้ามาแข่งขันของนายทุนกลุ่มอื่นๆและสร้างเงื่อนไขและสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการ ได้เปรียบในการผูกขาดเพื่อขยายและรักษาการผลิตในระบบทุนนิยมต่อไป

สรุปท้ายบท

ในกรณีของประเทศไทย ก่อนที่รัฐบาลที่นำโดยพรรคไทยรักไทยจะชนะการเลือกตั้งและ เข้ามาบริหารประเทศ ประเทศไทยได้ประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่สุดในปี พ.ศ. 2540 ดังนั้นลักษณะดังกล่าวอาจจะเป็นเหตุผลสำคัญในการอธิบายการเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

ของนายทุนธุรกิจในประเทศที่จะต้องเข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็คือจะพบว่าพรรคไทยรักไทยมีสมาชิกส่วนหนึ่งมีเบื้องหลังเป็นการรวมตัวกันของนายทุนผูกขาดกลุ่มใหญ่ในประเทศและรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรมีคณะรัฐมนตรีที่มีเบื้องหลังเป็นกลุ่มทุนใหญ่ของประเทศหลายกลุ่มซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายของทุนในหลายสาขาด้วยกัน การเข้ามาของกลุ่มทุนผูกขาดดังกล่าวทำให้เกิดการผนวกรวมระหว่างทุนทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองอย่างชัดเจน

การศึกษาวิจัยจะใช้การวิเคราะห์กลุ่มทุนโทรคมนาคมสื่อสารซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มทุนหลักในพรรคไทยรักไทย โดยพิจารณานโยบายของรัฐบาลซึ่งนำโดยพรรคไทยรักไทย ในรูปแบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนโทรคมนาคมสื่อสารเช่นมติคณะรัฐมนตรี กฎกระทรวง พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด พระราชบัญญัติ คำแถลงการณ์และคำบรรยาย/ปาฐกถาของนายกรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องเป็นต้นมาใช้เพื่อศึกษา โดยพิจารณา นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวมีการเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มทุนผูกขาดด้านสื่อสาร โทรคมนาคมหรือไม่?อย่างไร? กลุ่มไหนบ้าง?